

מאזרזת השבת

עם "מאזרזת הפרשה"
מבית "המכון התורני"
עמודים: 7-12

לתרומות והנצחות ניתן לפנות ל-0546371585
הערות והארות: yoelf@asiatec.co.il

שע"י המכון התורני ירושלים

שמיני - תשפ"ג | גליון נט | עורך ראשי: הרב נעם יעקובי שליט"א

השאיפה לגדלות

והדברים אמורים בין לגבי כלל ישראל ביחס לגדוליהם ובין לגבי כל אחד ואחד מישראל באופן פרטי, ביחס לשאיפתו לגדלות. מי שלומד תורה בעמל, מתעמק בלימודו מפלפל ומסלסל, ונדבק בכך לחכמת זקני וחכמי התורה שבכל הדורות ולומד מדרכיהם והמה לו לדוגמא ולמורי דרך, הוא מתעלה לגובהי מרומים, ואילו מי שלומד תורה בצורה פשוטה בלי להתעמק ובלי עמל וטורח, אמנם הוא לומד תורה, אבל הוא בבחינת שרץ העוף שאינו מסוגל להתעלות ולפרוח, וכל מה שלומד, הוא נשאר באותה דרגה.

(עפ"י "דעת שרגא", הגאון רבי צבי שרגא גרוסברד)

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא ט, א). אמר רבי עקיבא, נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפיים, כך ישראל אין יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם (ויק"ד יא, ח). ישראל נמשלו לעוף, מה העוף גדלותו בכנפיו, שבהן מגיע לגובהי מרומים, ואם יטלו את כנפיו אף שגם אז יחיה, אבל יפול מגדולתו ומעתה יקרא 'שרץ', כי עוף בלי כנפים אינו נקרא 'עוף' אלא 'שרץ'. כמו כן עם ישראל עם זקניהם יכולים להגביה עוף עד למרומים, אמנם בלי זקניהם הם נשארים קיימים, אבל הם מאבדים את צורתם ויורדים מגדלותם, ושוב אינם יכולים להתעלות לדרגות גבוהות.

קבלת יסורים באהבה

תרי"ג מצוות לסמ"ק וסמ"ג, עכ"ל.

*

ורק זה הוא הטוב האמיתי, אזי אין צריך לאמר "כל מאי דעביד רחמנא לטבא עביד" כי מי שטועם דבר ערב ומועיל אינו צריך לאמר "לטבא הוא דעביד" כי הוא מרגיש בעצם הטוב, כן מי שהגיע למדרגה כ"כ גבוהה הוא מרגיש שזה הוא הטוב האמיתי, ואין לו שום נטיה אחרת כי אם מה שבוחרת לו התורה ומרגיש שזה עצם הטוב, אז אינו צריך לאמר כל מאי דעביד רחמנא לטבא הוא דעביד, כי אין לו שום דחיקה, אדרבה הוא מרגיש שמחה עצומה, ואהרן הכהן הגיע למדרגה הגבוהה הזאת, עד שהיה מרגיש גזירת ה' לטוב בעצם, ולא היה לו שום צער, אלא אדרבה היה שמח, כמו מי שמשגיג טובה גדולה, ולא היה צריך לאמר "כל מאי דעביד רחמנא לטבא הוא דעביד", וזהו פירושו של "וידום אהרן" פירש שלא היה אומר אפילו כל מאי דעביד רחמנא לטבא עביד, כי לא היה לו שום דחיקה מגזירת ה', אלא אדרבה, כיון שאמר לו משה "הוא אשר דבר ה' לאמר, בקרובי אקדש, ועל פני כל העם אכבד, וידם אהרן" קבל עליו הדין בשמחה, שע"י בניו יתקדש שם שמים, וע"כ זכה לפי"ד חז"ל שבשכר שתיקתו נתייחד עמו

המשך בעמוד 2 למטה

נאמר במיתת שני בני אהרן "וידום אהרן", ומבאר המשגיח רבינו ירוחם זצ"ל, וז"ל: ומזה זכה אהרן לפרשת שתויי יין, ואות היא שענין "וידום אהרן" היה שקבל בשמחה ובאהבה גזירת השם יתברך, ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, ובשכר שמחה הזאת זכה להתייחד עמו הדיבור שדבר זה אינו בא אלא מתוך שמחה של מצוה.

*

לכאורה איזהו שבח אצל אהרן הכהן, שלא היה מרנן אחר מצוותיו של הקב"ה? ומה היה לו לעשות, כיון שאין בידו להחיותם בחזרה, כי כבר מתו, והיה מוכרח לומר "כל מאי דעביד רחמנא לטבא הוא דעביד"? אמנם באמת כשאדם אומר כל מאי דעביד רחמנא לטבא הוא דעביד, סימן הוא שמרגיש עצמו בדחיקה, ואיננו שמח בחלקו, אזי הוא מגביר שכלו על טבעו, ואמר "כל מאי דעביד רחמנא לטבא הוא דעביד", אבל כשאדם הגיע לשלמות כזאת שנשתנה בעצם לאיש אחר, ואינו מרגיש לטוב כי אם מה שמסכמת התורה,

"וידום אהרן" (ויקרא י, א).

כתב ה'חרדים' וז"ל: להצדיק את הדין על המאורע, בין גופו בין בבניו, בין בממונו, שנאמר (דברים ח, ה) "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך". ויקבע זה בלבו, ויכוף ראשו וישתוק, שנאמר "וידום אהרן". ולא יצדיק נפשו מאלקים, גם לא יאמר מקרה הוא, כי אז ילך עמו השי"ת בחמת קרי, אלא יפשפש במעשיו וישוב בתשובה, וזה חלק עיקרי ממצות "ואהבת את ה'", דכתיב "בכל מאדך". ודרשו חז"ל (ברכות ז, ב) בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בין טוב ובין יסורין לקבלן בשמחה, דכתיב "חסד ומשפט אשירה", אם חסד אשירה ואם משפט אשירה. ואמרו חז"ל (שבת פג, ב) הנעלבים ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינם משיבין עושינן מאהבה ושמחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", שהרי הוא יתברך אוהב אותנו דכתיב "אהבתי אתכם אמר ה'", וחביבים עלינו יסורים שמביא עלינו שהכל לטובתינו, וכתיב (משלי כז, ו) "נאמנים פצעי אוהב", וכתיב (תהלים כג, ד) "שבטך ומשענתך המה ינחמוני", והוא ממנין

ד' אמות של הלכה

ספירת העומר אי הוי מצות עשה שהזמן גרמא מתוך "משמרת חיים" לגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל

העומר ולא מצד הזמן, ולא חשוב מצות עשה שהזמן גרמא.

ולי נראה לחלק באופן אחר, דמצות עשה שהזמן גרמא שייך היכא דהמצוה שייכת בעצמותה לכל זמן והתורה הגבילה המצוה לזמן ידוע, כגון מצות סוכה דיכולים לישב בסוכה כל השנה והתורה הגבילה המצוה לזמן ידוע, זה חשוב מצות עשה שהזמן גרמא. מה שאין כן גבי ספירת העומר דעצם המצוה היא לספור חמישים יום ממחרת הביאכם את העומר ובזמן אחר חסר עצם המצוה, ואם כן אין המצוה מוגבלת בזמן אלא דבזמן אחר אין מצוה כלל, וזה לא חשיב מצות עשה שהזמן גרמא.

החייב לספור את ימי העומר בזמן הזה - האם הוא מן התורה

ס' רלד. לדעתם, אביי במנחות סו ע"א חולק על אמיר, והלכה כאביי. וראה אליה רבה או"ח ס' תפס ס"ק י וביאור הלכה שם ס"א ד"ה לספור, שלכתחילה יש לחשוש לדעה זו]. לדעתם, הכתובים "מיום הביאכם" ו"מהחל חרמש בקמה", אינם באים אלא ללמד על זמנה של מצוה זו, אבל המצוה עצמה אינה תלויה בקרבן העומר. ויש מי שכתב, שהכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת..." מלמד שחייבים לספור אפילו בזמן הזה שאין מביאים את קרבן העומר. יש שביארו בשיטה זו, שעיקר מצות ספירת העומר הוא הכנה לחג השבועות, וציווי התורה להביא את קרבן העומר בתחילת הספירה ואת שתי הלחם בסופה, אינו מעכב את קיומה.

יש שמחלקים בין ספירת הימים שבזמן הזה נוהגת מן התורה, לבין ספירת השבועות שאינה נוהגת אלא מדברי חכמים. שכן אמנם מצות ספירת העומר כוללת שני חלקים - ספירת הימים וספירת השבועות. אך כיון שעל ספירת הימים לא נאמר אלא "וספרתם לכם ממחרת השבת..." תספרו חמישים יום", הרי שהתורה לא תלתה אותה בקרבן העומר, ונוהגת היא מן התורה אף בזמן הזה. ספירת השבועות לעומת זאת תלויה בקרבן העומר, שנאמר "שבעה שבעות תספור לך מהחל חרמש בקמה", לכן אין היא נוהגת בזמן הזה אלא מדברי חכמים. ומהם שכתבו שמשום כך אומרים: "היום כך וכך ימים שהם כך וכך שבועות", שכן ספירת הימים היא הספירה העיקרית אלא שמוסיפים עליה גם את ספירת השבועות. אולם בזמן שביית המקדש היה קיים, לא היו סופרים בנוסח הזה, אלא היו אומרים: "היום כך וכך ימים, והיום כך וכך שבועות".

(אור ימי ספירת העומר וחג השבועות)

החפץ חיים שאל פעם יהודי, מה שלומך, ענה הלה, יכול להיות יותר טוב... נזדעק החפץ חיים, אין אפשרות של "יותר טוב"! הקב"ה הוא הטוב והמטיב, ואם היה אפשרות של יותר טוב עבורך - הוא היה נותן לך את זה, ואם הוא לא נותן לך - זה סימן שמה שיש לך כעת זה הכי טוב בשבילך!

*

*

המשך מעמוד 1

הדיבור, שנאמר לו לבדו פרשת שתויי יין אחר שעד עתה לא זכה שיתייחד הדיבור עמו מפני חטא העגל, ובעבור השתיקה וקבלת היסורין באהבה במדרגה כ"כ גבוהה, עד שלא הרגיש בזה רע, רק טוב בעצם שנתקדש ש"ש ע"י בניו, ולפיכך כתבה התורה עליו, המעלה הרמה הזאת אשר לא כל אדם זוכה לכך.

זכרון לצדיקים

י"ט ניסן תש"ג: הגאון רבי מנחם ב"ר אברהם זעמבה זצוק"ל הי"ד, מחבר ספר "תוצאות חיים"

העילוי מפראגה

רבי מנחם זמבה, 'העילוי מפראגה, נולד בשנת תרמ"ד, בורשה של פולין, לאביו רבי אברהם.

בעודו ילד קטן מת עליו אביו והילד מנחמה נשאר יתום. הוא בא לביתו של הסבא אשר גדלו כבן. עד מהרה נתפרסם הילד כבעל מוח חריף וכבעל זכרון נפלא. וכשמלאו לו שלש עשרה שנה כבר היה בעל ידיעות מקיפות בים התלמוד. כשדרש את דרשת הבר מצוה שלו בפני קהל תלמידי חכמים, הפליא את אזני השומעים בחריפותו ובקיאותו, אשר ראו כי לגדולות נוצר.

הוא התחתן עם בתו של רבי חיים צדריבויס סוחר מפורסם בפראגה הסמוכה לורשה. עשרים שנה ישב רבי מנחם זמבה בבית חמיו ועסק בתורה יומם ולילה, רבי מנחם סרב להיות רב. את פרנסתו מצא מחנות קטנה לכלי ברזל אשר אשתו נהלה.

הוא ישב בעלית קיר קטנה מלאה ספרים והרביץ תורה לתלמידים אשר שתו בצמא את דבריו. חיבר הרבה ספרים אשר עשו רושם גדול בעולם התורה. רבי מנחם לא היה רק גאון גדול, אלא גם עסקן צבורי גדול. מנהיג אגודאי ומראשי 'מועצת גדולי התורה'. דאג בעד הנוער הצעיר וארגן את הפועלים שומרי תורה ומצוות. אהב את ארץ ישראל בכל לבבו ונפשו. מבקש מתלמידיו שיעלו לארץ ישראל והוא יבוא אחריהם.

כשדברו על חלוקת הארץ אמר:

"יש לנו תורה קדושה, שעליה נאמר: 'תורת ה' תמימה'. כשם שאות אחת החסרה מספר תורה פוסלתה, הוא הדין בארץ ישראל, ארץ ישראל קדושה היא, ואמת קרקע הנחסרת מארץ הקדש פוסלת אותה".

כשפרצה מלחמת העולם השנייה וסכנה נשקפה לחייו, רבי מנחם יכול להציל את עצמו, אבל אין הוא רוצה. בתוך אחיו הוא מבקש לשבת, והוא יושב יחד עם היהודים בגטו ורשה. רבי מנחם מדבר על ענין קדוש השם ומסירות נפש.

מספרים כי בימי הרעה בגטו ורשה בא אל רבי מנחם בישוף קתולי שהציע לו להצפינו בבנין כנסיתו עם כל בני משפחתו, אולם הרב זמבה סרב לקבל את ההצעה ואמר לבישוף כי הוא מרגיש שעליו להשאר בין אחיו היהודים, וגורלם יהא גם גורלו. הוא נשאר בגטו ורשה ובימי המרד חיזק את ידי הלוחמים, והצטיין בעז רוחו שלא עזבוהו עד הרגע האחרון.

בליל פסח שנת תש"ג, ישב רבי מנחם במחבואו וערך את הסדר בהתהלכות וכוונה עצומה, הוא קורא בהגדה: "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו - והקב"ה מצילנו מידם".

למחרת בבוקר נפלה פצצה בבונקר שלו ורבי מנחם יצא החוצה. כאשר ניסה לעבור את הרחוב, כדור רוצחים פגע בו ונשמתו עלתה למרומים. גותו נקברה בחצר הבית בגטו ורשה. אחרי המלחמה החליטו גדולי התורה להעביר את עצמותיו לארץ הקודש לירושלים. בהלווית הקדוש רבי מנחם זמבה השתתפו אלפי יהודים בתל אביב וגם בירושלים, הלוויה זו היתה כמו חלוקת כבוד אחרון ליהדות פולין אשר נהרגו יחד עם הגאון רבי מנחם זמבה הי"ד.

(מתוך ספר "מורי האומה")

רבי מנחם זמבה: נהרג על קידוש השם בניסן ד' תש"ג.

נולד בוורשה בשנת תרמ"ד וכבר בילדותו התבלט בכשרונותיו ועלה על כל ילדי החדר. שמו יצא כעילוי וגדולי הדור השתעשעו עמו בפילפולא דאורייתא. אחד מעשירי פראגה לקח אותו חתן לבתו והבטיח לו מזונות כל ימי חייו.

חותנו מילא את הבטחתו והחזיק אותו בכבוד, והוא ישב על התורה והעבודה.

תורתו של רבי מנחם הכריזה בקולי קולות בכל ערי פולין, ליטא ורוסיה. גדולי הדור חפצו ביקרו, ביניהם שרי התורה האבני נזר מסוכצ'וב, רבי חיים מבריסק והאדמו"ר מאוסטרובצה.

אף גדול היה בחסידות, התבטלותו וענוותנותו הפליאו את כל רואיו. הוא היה מחסידי גור המפורסמים, ביתו היה פתוח לכל דורש, וכל מי שהיה בו ריח תורה ידע שטרקלין התורה בוורשה פראגה נמצא בביתו של רבי מנחם.

יחד עם חברו רבי אברהם ליפטביר, חתנו של רבי מאיר שמחה מדוינסק הוציא את הספר "זרע אברהם" אוסף חידושי תורה ופילפולים בכמה סוגיות הש"ס.

הוא עמד במשא ומתן של הלכה עם כל גדולי הדור. אדמו"רים וראשי ישיבות הגדולות שבלטא.

עקב חולשתו הגופנית נאלץ לנסוע לערי מרפא שונות, בהן נפגש עם גדולי התורה מכל העולם שראו לפנייהם אישיות תורנית מזהירה ועל ידי כך נתפרסם שמו בכל העולם.

רבי מנחם לא הצטמצם בארבע אמות של הלכה בלבד, כי אם הקדיש את רגעיו הפנויים לעסקנות ציבורית ולחם נגד המתבוללים והמשכילים. בתקופה מסוימת שמש כחבר הקהילה הורשאית, ודבריו נשמעו תמיד בהקשבה רבה אפילו על ידי מתנגדיו. בסוף ימיו נבחר כחבר בית הדין בוורשה.

היה מהעסקנים הפעילים באגודת ישראל. השתתף בכל הכנסיות ובוועידות ארציות.

עם כיבושה של וורשה על ידי הנאצים סבל רבות, ולא פעם נתפס לעבודה, ואף את גופו עינו בכל מיני עינויים, אולם פיו לא פסק מלהגות בתורת השם ואף חידושים רבים חידש ובפרט מעניינא דיומא בהלכות קידוש ה'.

בגיטו ורשה נאלץ להחליף את דירתו מספר פעמים. הוא עודד את המדוכאים להחזיק מעמד ואף הטיף להתנגדות.

בערב פסח הכין לבאי ביתו כזית מצה. וכשהגיטו התחיל לעלות באש יצא לחפש לו מקלט, באותו רגע פגע בו כדור ונשמתו יצאה בקדושה ובטהרה.

(חכמי ישראל - הלחמי)

נכנס אליו רבי מנחם ועם הושטת שלום אמר הרוגאצ'ובי: קושיא שהקשית לפני שלושים שנה, זה וזה תירוצה...]

(יחיד"י סגולה")

*

על הג"ר מנחם זמבה זצ"ל מסופר:

במסתורם שונים, בעליות גג, במרתפים ובבונקרים מתחת לאדמה בקור ובאימה ישבו עשרות עשרות בני תשחורת ולמדו תורה בחירוף נפש. בתוכם נמנה גם בנו של רבי מנחם, ר' אהרן נפתלי זמבה, העילוי, שלמד בימים ההם מתוך עוני ורעב לאימה.

ואומרים שרידי הגיטו בעדותם: רבי מנחם זמבה היה הרוח החיה בכל הלימודים האלה. הוא ביקר במקומות הלימודים, בחן את התלמידים, והלהיב אותם. בנאלבקי, בנובוליפיה, ברחוב מילא, ישבו ימים ולילות שלמים ולמדו תורה. בחוץ - אימה ופחד. חרדת יום המחר מרחפת... אין יודע אם ה"שקט" בגיטו אינו מבשר סערה קרובה... אבל גדולי התורה ורבי

מנחם זמבה עם תלמידיו בראש נטשו כביכול, את עמק הבכא ומשוטטים בעולמות העליונים... אחרי חנוכה נודע בחשאי לקרובי משפחתו, הרה"ח ר' אברהם זמבה, ואחיו ר' יצחק מאיר זמבה, שהתגוררו ברחוב קופייצקא 7, כי למחרת בבוקר עומדים לבוא פלוגות גרמניות לבוז את בתי היהודים ברחוב נאלבקי שפוננו ברובם מתושביהם. הפלוגות נודעו לשמצה בשם "כנופיות רצחת וגם ירשת". מיהרו איפוא, באישון לילה, דרך מחבואים ועליות גג להגיע אל רבי מנחם והעבירו אותו ביחד עם בניו אל מעונם שנחשב מקום בטוח יותר. אף הוא הביא עמו לדירה זו, בה התגורר עד יומו האחרון, את כתב היד של חיבורו "מחזה למלך" ואת ספרי הרמב"ם שלו המלאים הערותיו [ועם חיסול הגיטו ראו בני המשפחה במו עיניהם את הדירה הזאת עולה

בלהבות על כל מה שנמצא בתוכה].

(מתוך "מרבצי תורה מעולם

החסידות")

*

מפליא הוא כח התורה שהיה לרבי מנחם זמבה, כמו שכתב בעצמו באחד מראשי העמודים בכתביו: "מה שחידשתי בעזרת ה' בימי זעם תחת חמת המציק בענין קידוש ה' על פי הרמב"ם והראב"ד ז"ל ביום בו נלקחה ממני אשתי היקרה שהקריבה נפשה לחנך את בנינו על ברכי התורה והיראה לי ולהם לשקוד על דלתי תורתנו הקדושה!"

(המשגיח דקמניץ)

*

חפץ ה' ביהודים אשר נשמה באפם

הגה"ק רבי מנחם זמבה הי"ד, אמר בנאומו בכנסיה הגדולה השלישית של אגודת ישראל שהתקיימה בשנת תרצ"ז במארינבד:

"שאלה העומדת כעת על הפרק לפני גדולי התורה (שאלת חלוקת הארץ) כבר היתה לעולמים. כאשר חכמים הגידו דבר זה שאלו לחכמים ולנבונים ולא פרשוה עד שבא הקב"ה בעצמו ופרשה, על מה אבדה הארץ, על עזבם את תורתי.

בפראגה, פרברה של ורשה שמעבר לנהר ויסלה, גר יהודי עשיר, מוקיר תלמידי חכמים, הוא היה סוחר ברזל אמיד ואחד הספקים הראשיים של הממשלה הפולנית, להקמת מסילת הברזל הטיירספולית, ביתו המה תמיד מאנשי מלוכה ומסחר, וגם קציני צבא היו יוצאים ונכנסים אצלו, בחצר ביתו התגוללו מטילי ברזל כבדים ועגלות נכנסו יום יום לחצרו, האחת פרקה מטען, השניה העמיסה מטען. לסוחר זה, ר' חיים צדרבוים שמו, היתה בת יחידה, חכמה ויעלת חן והיא באה לפני אביה במשאלה, להנשא לתלמיד חכם גדול ולו גם תצטרך חלף זאת להמציא בעצמה טרף לביתה, ובלבד שבעלה לעתיד ישקוד אך ורק על דלתי תורה. שמע האב את המשאלה, קימט את מצחו והרהר רגע קט, אחר שלח שדכן לביתו של מנחמה העילוי, ועוד אותו שבוע נערכה סעודת האירוסין של בתו עם רבי מנחם זמבה.

עשרים שנה ישב הג"ר מנחם זמבה בבית חמיו, בלי שידע כל מחסור ודאגה, השאון המסחרר וההמולה הרבה שעלו מחצר הבית שברחוב ברוקובה, לא הגיעו לאזני העילוי הצעיר, שישב בעלית הקיר הקטנה, מוקף בספרים מארבע רוחות ושט בלי ליאות בעולמות רוחניים, עד עשרים שעות ליממה. "יש לי מוח בריא, כשאינני מוצא ענין בשיחה טורדנית, הריני מקשיב בשקט לדברי המשוחח וחושב באותו פרק זמן על ענינים אחרים", הסביר פעם רבי מנחם לאחד ממקורביו, ששאלו איך הוא מקשיב בסבלנות לדברי אנשים הבאים לטורדו מן לימודיו בדברי הבל ושטות. נראה שאותו יחס סובלני היה לו לגבי הרעש וההמולה ששלטו בלי מצרים בשכנות לחדרו. עשרים שנה תמימות ישב בביתו חותנו והעיד על ימים אלה, כעל המאושרים בחייו, חותנו נפטר, גלגל העסקים ירד במהרה ובידי רבי מנחם לא נותרה ברירה אלא לפתוח לעצמו חנות קטנה לכלי ברזל ומיני סדקית,

ברבנות לא רצה כל עוד התפרנס מעסקו וכל ההצעות לכהונות רבנות חשובות הושבו על ידו ריקם. רעיתו הנאמנה ניהלה את החנות והוא המשיך לעלות במעלות התורה.

כשבא הגאון מרגצ'וב לורשא, הלך לראותו. שואל את רבי מנחם: "היש דבר בפך, אברך?" רבי מנחם אינו משיב לשאלה זו. ניגש ישר לענין ומציע לפניו כמה קושיות שזורות אחת בחברתה, מנסה למצוא פתרון להן, בגלותו אגב כך, בקיאות מפליאה בשני התלמודים: הבבלי והירושלמי על נושאי כליהם - ומגיע למבוי סתום. "הפולני הזה אומר משהו" - מעיד הרגאצ'ובי - אח"כ במעוף עין, כדרכו הוא חוזר על הקושיא, משפשף ידיו זו בזו מחמת פליאה ואומר: "אכן, קושיא היא זו, קושיא!" והרוגאצ'ובי מנסה לתרץ אך העילוי הצעיר עומד לפניו בלא מורא ודוחה את כל תירוציו. - "הוא לא נא להכנס אלי, במטותא ממך - מבקש הרוגאצ'ובי - כדי שלא אשכח לשון בני אדם, הרי אין עם מי לדבר כאן", וכשרבי מנחם עוזב את חדרו אומר הרוגאצ'ובי בהתרגשות: "למעלה מכל ויכוח הוא, שהאברך הזה הוא "כלי מפואר"... [כעבור שלושים שנה, כשעבר הרוגאצ'ובי את ורשא בדרכו לוינה,

מנין אתה אומר שאם אין להם לישראל אלא פסח אחד שכולן יוצאין בו ידי חובתן ת"ל "ושחטו אותו". (מכילתא).
וכן הוא בקידושין (מא, ב), והיינו מדכתיב "אותו" שמשמע שיש רק קרבן פסח אחד, וכתוב "כל קהל עדת ישראל", ומשמע שכולם יוצאים בפסח זה.

רבי מנחם זמבה ביאר, כשאין להם אלא פסח אחד וכולם מקריבים אותו דינו "כקרבן ציבור" שאין אכילה מעכבת, ולכן גם אם אין קזית לכל אח יוצאין בו, משום שאכילה בכהאי גוונא לא מעכבת. וממילא בא מתרומת הלשכה שהוא ממונם של כל ישראל, אע"פ שלא מטי שיעור פרוטה לכל אחד ואחד.

(חמישה חומשי תורה - מדרש הלכה)

*

ביאור בדברי רבי שמעון הלכה הוא בידוע שעשו שונא ליעקב

ומהגה"צ ר' מנחם זמבה הי"ד נמסר לי ע"י הרה"ח ר' נחמן אלבוים נ"י ששאל, איך קוראים הגדה ברעבון שגורם שלא מתרכזים כל כך במצוה זו רק מפני שיקיים מצות מצה שאחר כך בתאבון. ותירץ, דיהודי כשר, בזיכרון הרעבון שלו למצה [יש בכך] סמל לחרות [ל]אומר הגדה, כפי שיאות לעבד המשתחרר ועומד לצאת לחרות ולאכול לשובע, ונמצא שמרגיש יציאת מצרים כאילו הוא משתחרר.

(ירחון "אור תורה")

*

קשר עליון - מדאורייתא

הנואם המרכזי באותו ערב [חנוכת בית לשיבת חכמי לובלין ע"י מהר"ם שפירא לובלין] היה הגאון הנודע רבי מנחם זמבה. בביוגרפיות שלו מוזכר רק לעתים רחוקות כוחו המופלג בדרוש, אולי משום

שהוא הופיע רק לעתים רחוקות בנאומים. אבל הוא היה דרשן נלהב ומרתק. הוא דיבר במהירות ובעוצמה, אבל חיתוך הדיבור שלו היה ברור ומפיו ניתזה ממש אש קודש. הוא השתמש בהיגוי מקורי למדי, ולמעשה היתה דרשתו יותר בלשון קודש מאשר באידיש שכן כמעט כל משפט שני כלל פסוק, גמרא או מדרש. אני נזכר במשפט אחד מדרשתו, וזה היה כאשר הכריז: "קשר עליון - מדאורייתא", כאשר רוצה יהודי להיות קשור לרבנו של עולם, כשהוא מבקש להיות דבוק בהקב"ה הרי זה - מדאורייתא, רק באמצעות לימוד התורה, בעמלות התורה! את אמירתו זו הוא ביטא במידה כזו של התלהבות, עד שכל היושבים התרוממו מכסאותיהם והעומדים החלו להתנועע במקומם כמו בשעת התפילה".

(ישיבת חכמי לובלין - ב - מנדלבוים).

*

תיקון לחטא המרגלים

במרגלים נזכר: "ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד ומן הרימונים ומן התאנים". לכן ציינה המשנה במסכת ביכורים דוקא את המינים שהביאו המרגלים: "ויורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר, קושרו בגומי ואומר הרי אלו ביכורים" - כדי להורות שמינים אלו שחטאו המרגלים מהווים את התיקון לחטא המרגלים.

(מובא ב"נאות דשא")

זאת אומרת: המקום ב"ה חפץ להושיב בארצו הקדושה יהודים כאלה אשר נשמה באפם אשר יכירו ויאמרו "ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה".

"אבל יהודים למחצה ולשליש ולרביע רצוצי הנשמות עוזבי תורה - לא להם הארץ, כאשר יאמר הנביא "נותן נשמה לעם עליה", ופירש רש"י במס' כתובות (ק) הכוונה לארץ ישראל". "ולכן התורה שהיא נשמת האומה אך המאור שבה יאיר את נפש הישראלי ויצהיר את נשמתו".

"אנחנו הנגשים לעבודת הארץ ובנינה, החובה עלינו להסיר את שורש החטא שהיא סיבת אבדת הארץ, ולשום את כל מגמתנו להקמת התורה, להרבות ולהגדיל תורה בישראל, ואז נוכל לקוות שבעז"ה ישיב שבות הארץ כבראשונה". ("והארץ

אזכור")

*

גדול הדור הם העומדים ראשונה בפרץ

הגמרא מביאה מעשה שהוא דוגמא למסירות נפשם של דורות ראשונים:

"כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא" - ר' אדא בר אהבה ראה כותית שהיתה לבושה בבגדי פריצות, סבר דבת ישראל היא [הוא חשב שזה בת ישראל], קם קרעי מיניה [הוא קרע את בגדיה מעליה].

רבתי! רב אדא בר אהבה היה גדול הדור, חז"ל אומרים: "וזרח השמש ובא השמש" - משמת רבי נולד ר' אדא בר אהבה". ר' אדא בר אהבה היה ממלא מקומו של רבינו הקדוש. הנראה לכם שגדול הדור רץ ברחובות, ואם מבחין הוא באשה שאינה לבושה כהלכה קורע הוא את בגדיה מעליה? חס ושלום!

רב אדא בר אהבה היה יושב בבית המדרש והיה מרביץ תורה לתלמידים, אך בעת שמתגלה פירצה, הפירצה הראשונה - בכדי להדוף את הפירצה הראשונה צריך להיות גדול הדור! היתה זו פעם ראשונה שראה רב אדא בר אשה שהולכת ברחוב בבגדי פריצות, והוא סבר שעלולה לגרום מכך פירצה, לכן היה מוכרח שהוא ודוקא הוא גדול הדור יסתום את הפירצה!

נזכר אני ביהודי שפתח את חנותו בשבת בווארשא. כולנו כל אנשי העיר מקטון ועד גדול לא הלכנו לתפילה, כולנו הלכנו לשם התפללנו שם ליד החנות ודיברנו עם בעה"ב. כל גדולי פולין היו שם באותו שבת: ר' מנחם זמבה זצ"ל. היה עמוס וגדוש שם בחנותו ושום קונה לא יכל להכנס לשם.

הם - הגדולים - לא רצו ללכת. הם למדו, היו להם תלמידים, אך היתה זו הפירצה הראשונה. ובכדי לסגור את הפירצה הראשונה חייבים להיות גדול הדור. רק גדול הדור יכול להדוף את הפירצה הראשונה.

אם כן חושבני, שהוא הלך במכוון, תלמידיו סיפרו לו שראה אשה בבגדי פריצות, ואז הוא הלך לשם כדי לסגור את הפירצה...

(ליקוטי דרשות - מדברי הגאון רבי חיים קרייזוויט זצ"ל)

*

פסח אחד לכל ישראל

"וְשַׁחֲטוּ אֶתוֹ כָּל קְהַל עֵדַת יִשְׂרָאֵל" (שמות יב, ו), ר' אליעזר אומר

כתב ה'חתם סופר' במכתבו: והנה ביצקי מים על ידו [של רבי נתן אדלר זצ"ל] בתחילת בואו לבאסקאוויץ ולא היו לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה, אהובה עליו במעשיה כאמה כן בתה, אי אפשר לספר בשבחה, ובעוה"ר מתה שם, ולא דמעה עינו, והיה מצדיק את הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפילת שמחת תורה".

*

בעל ה'דברי חיים' זצ"ל, כשחזר מהלוית בנו שנפטר בן שבע שנים וההלויה היתה בבוקר לפני התפילה - אמר אז לפני התפילה, אדם ההולך לתומו ברחוב ופתאום הוא מקבל מכה בגבו מאחוריו, מיד הוא מסתובב בכעסו לראות מי הוא זה אשר הכהו. והנה הוא רואה לנגד עיניו את ידיד נפשו - שנתן לו את המכה כטפיחת שכם לאות אהבה. ודאי שיקבלו בשמחה. כך אני קבלתי היום מכה חזקה, ואפן ואתבונן ממי קבלתי את המכה הזאת והנה - זה לא אחר מבורא העולם אבינו אב הרחמן, ודאי שאקבלנה בשמחה ובאהבה, ומיד התחיל בעבודת הקודש וזעק "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו".

*

וכן מסופר על האחים בעל ההפלאה ורבי שמעלקא מניקלשבורג ששאלו את רבם המגיד ממעזריטש - איך יתכן לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? שלח אותם המגיד לרבי זושה מאניפולי שענה להם בפשטות, לא לי יש לכם לשאול שאלה זו כי לא טעמתי טעם רע מימי, וכי אבא עושה רע לבנו?!

ובזה הוא פתר את כל ספקותיהם, כי כשאדם יודע שמאחורי כל צער עומד אבינו אב הרחמן, הוא כבר לא מרגיש את הצער.

*

ידוע שבעל ה'חידושי הרי"ם' זצ"ל שיקל את כל בניו בחייו ר"ל [למעלה מעשרה], והוא אמר, אכזריות כזו יכולה להיעשות רק על ידי מקור הרחמים אבינו אב הרחמן, והמשיל משל, מלך אחד היה חשוך בנים שנים רבות, ואחרי כשלושים שנות ציפיה נולד לו בן, כמובן שהאב אהב את בנו במידה שאין לשער והרעיף עליו כל טוב. יום אחד התגלתה מחלה בידו של הבן, וקבעו הרופאים שיש לירות את ידו כדי שהמחלה לא תתפשט בכל גופו כי זה מסכן את חייו. אבל הרופא אמר למלך שהוא לא

מסוגל לעשות דבר כזה לנסיך אהוב של המלך, והוא לא כרת את היד. בינתיים התפשטה המחלה והאב רואה שחיי בנו בסכנה ממש, הלך המלך לקצב שכמובן לא רגיש מידי וביקש ממנו שיחתוך את ידו של בנו, אבל אפילו הקצב שאמור להיות אדם קשוח, לא היה מסוגל לעשות דבר כזה לבנו יחידו של המלך, ולא הועילו תחנוני האב שחיי בנו בסכנה, עד שהמלך האב, שראה את טובת בנו לנגד עיניו, חתך בעצמו את ידו של בנו וכך ניצלו חייו.

כך - סיים ה'חידושי הרי"ם' - הדבר שנראה אכזרי ביותר, לא יכול להעשות על ידי אנשים שמתחשבים ברגשותיהם, ורק הקב"ה שרוצה באמת בטובתנו יכול לעשות דבר כזה ולהציל נפשותינו. [ביארו בדרך צחות, את מאמר חז"ל ששנים לשם שמים נתכוונו - השטן ופנינה (שציערה את אחותה כשהיתה עקרה). דהיינו, שמעשים כה אכזריים הן של השטן שמערים בפני האדם את כל הקשיים והמכשולות, והן פנינה שציערה את אחותה באופן שאין לתאר, הרי שמוכח מתוך מעשיהם שזה היה לשם שמים, כי לא ייתכן רשעות כזו אם לא לשם שמים].

*

עוד בהיותו צעיר לימים ניכרו בר' אברהם בנו של מרן החפץ חיים כשרונותיו העילויים המצוינים. גדולים השתאו לנוכח הבנתו העמוקה ומהירות תפיסתו ולנוכח חריפותו ועומק הגיונו. כח זכרונו וריכוז מחשבתו היו מפליאים. דרכו בלימוד דומה היה בדומה לשל הראשונים. ביחוד ניתנה גאונו להבחין בשעה שהיה מתעמק בסוגיא קשה שבש"ס, כי בהרחבה נדירה ובחדירה לעומק במידה בלתי מצויה היה מבהיר את תוכנו ועומקו של כל ענין.

כאשר בן יקיר זה נפטר ביום שבת קודש, כ' כסלו תרנ"ב, והוא בן כ"ג שנים, נעדר החפץ חיים מביתו. בצאת השבת קיבל החפץ חיים מברק שישוב מיד לביתו. הוא יצא מיד לדרך והגיע לראדין ביום המחרת. משירד מן העגלה הבחין בקהל החוזר מבית העלמין. וכולם היו בוכים ומדוכאים, החפץ חיים נכנס במתינות לתוך ביתו והתישב "שבעה". דמעה לא נראתה על פניו ואנחה לא נשמעה מפיו. לעולם [בקמץ תחת ה"ל"], אמר, אבד גאון גדול. בהיותו אך בן שש עשרה שנה כבר חידש חידושי תורה כאחד הגדולים. וסיים

"ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם".

ומיד הוסף את המעשה המובא בספר תולדות אדם, בתקופת האינקביזיציה בספרד שחטו הרשעים לעיני אם צדקנית את שני בניה האהובים, ואשת חיל זו הרימה עיניה למרום ואמרה: רבש"ע, אמנם מעולם אהבתיך, אך עד עתה היה ליבי חלוק לשניכם - גם מקום לאהבתך וגם מקום לאהבת בני היקרים, ועתה, לאחר שבני אינם עוד, הפך ליבי למקום לאהבה אותך בלבד! והחפץ חיים הכריז "רבש"ע, את האהבה שאהבתי את בני עד עתה - הריני מוסר מעתה לאהבה אותך!"

(ד"ר אמונתך)

*

מרן הרב שך זצ"ל אמר למשפחה שישבו שבעה על פטירת בנם, "גם עלי עברה כוס...". שכידוע היתה לו בת בגיל ארבע עשרה, שנפטרה בשנת ת"ש בוולנא.

כשישבו שבעה שם בוולנא, שלח הרב שך להודיע לר' חיים עוזר שאשתו לא מתנחמת בשום אופן... ר' חיים עוזר זצ"ל, אמר לשליח שהוא בא מיד, הוא מיד בא... ר' חיים עוזר בא, התיישב, ואמר, "בת יחידה היתה לי, ובהיותה בת עשרים היא הלכה לה... אה?... - בת יחידה היתה לרבנו. בהיותה בת שש עשרה היא חלתה, ארבע שנים נמשכה מחלתה, ובסוף, בהיותה בת עשרים היא נפטרה. ר' חיים עוזר דיבר עם הרבנית שך ע"ה וסיפר לה על בתו שנפטרה. והוא סיפר, שגם אז האמא לא יכלה להתנחם. "אז אמרתי לה מילה אחת" - "האב איך גיזאגט, דו האסט נישט וואס צו וויינען, האסט נישט וואס צו באקלאגן...". את לא צריכה לבכות ואת לא צריכה להתנחם... "דאס איז צייט וייליק", זה זמני. כך אמר ר' חיים עוזר, והוא אמר, שהיא נרגעה בזה. הרי בני ישראל קדושים, ובנות ישראל קדושות, והאמונה שמושרשת מהבית, זה זמני! - הוא יבוא אלינו, יותר מהר ממה שאנחנו חושבים.

את זה אמר ר' חיים עוזר להרבנית שך ע"ה, והיא גם התעודדה מהדברים. וזו האמונה שלנו. היא שמחזקת אותנו. משיח ותחיית המתים... כתב החפץ חיים על משיח צדקנו: "אור תקות עמנו". שלש מילים... "אור תקות עמנו"... עם זה אנחנו חיים, וזה מה שהקדוש ברוך הוא רוצה מאתנו, את האמונה. (אלופינו מסובלים)

"וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי ה'" (ויקרא ט, ה). "כל העדה" - בכחה של האחדות - "כל העדה" - זכו לעמוד "לפני ה'".

(רבי איתמר מקונסקוול, משמרת איתמר)

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי" (ויקרא ט, א) - לאחר ההתעלות של שבעת ימי המלואים - "ביום השמיני" - הגיעו לידי הכרה שעדיין לא זכו לשלימות, לפיכך - "ויהי" - לשון צער.

(רבי יהושע מאוששרובה, תולדות אדם)

”וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל” (ויקרא מ, א).

הטעם שמשח קרא לזקני ישראל

יש להבין מדוע נקראו עתה הזקנים, למרות שבשעה זו לא ציוה אותם ולא דיבר עמהם דבר.

ופירש רש"י בד"ה "ולזקני ישראל": להשמיעם שעל פי הדיבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס.

ויעויין ב"כלי יקר" שכתב להקשות על פירוש רש"י: לא מצינו שדבר אל הזקנים כלום, ואם כדברי המפרשים [היינו רש"י] שדבר לאהרן בפני זקני ישראל שלא יאמרו אהרן מעצמו נכנס לעבודה, הלא כבר נאמר בפרשת צו (א, ה), "ואת כל העדה הקהל" וגו', ושם הכניסו לעבודה בפני כל העדה ומה היה צריך לזה כאן שנית.

ולכן כתב ה"כלי יקר" לבאר: נ"ל לפי שנאמר (לעיל ד, יג), "ואם כל עדת ישראל ישגו וגו' וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר", וכמו כן בקרבנות צבור אלו, שבאו לכפרה על "וישחטו שעיר עזים" (בראשית לו, א) ועל מעשה העגל, מסתמא עשו בו ככל התורה המפורשת בפרשת ויקרא בחטאת הקהל, על כן קרא לזקנים. ואע"פ שלא נזכר כאן שסמכו ידיהם, מ"מ מסתמא עשו הסמיכה.

ומבואר בדבריו שנקראו הזקנים על מנת שיעשו סמיכה בקרבן. וכתב דאע"ג שבכל חטאת הקהל מקריבים פר, שאני הכא שהכפרה היא על חטא שנעשה בשעיר ועגל, על כן נצטוו להביא שעיר ועגל.

ובדברי ה"אור החיים" הק' יש ביאור נוסף מדוע קרא לזקני ישראל: דע כי העושה דבר כזה שיתן גדולה הנועדת לו, לזולתו, לו יהיה אחיו, כאשר יתחייב לעשותה לא ישלוט בנפשו עשותה בשלש שלמיות. הא' שיעשנה במהירות, והב' בצירוף בחינת ההדרגות שישנם בדבר [שמצרך כל הפרטים שיש בדבר לעשותם ביחד, ולא בכמה שלבים, מבלי להחסיר או לאחר אחד מהם]. והג' עשיית הדבר בפרסום לפני רבים. והודיע הכתוב כי שלשתם יחד שלט משה בנפשו ועשאו.

כנגד המהירות אמר "ביום השמיני", פירוש בהיות הבוקר טהור ל"ב לא ע"כ, אלא תיכף קרא לאהרן לתת לו הכהונה ולא נתעצל. ב' עשה הדבר בצירוף בחינת ההדרגה שנתן הכהונה לאהרן ולבניו יחד, הגם כי בזה יגדל העצבון בלבו שיראה גדולה מושכת לאהרן ובניו, ואשר יעצב אל לבו יעשה הדבר בהדרגות, בתחילה יקרא לאהרן ואחרי כן לבניו, כי לא היה הכרח בקריאת הבנים אז עם אהרן. הג' במצב כל הזקנים דכתיב "ולזקני ישראל", לעשות הדבר בפומבי בפני רבים ונכבדים, וזה יורה על שלימות הרצון לעשות רצונו יתברך וכפה הרגשותיו, עכ"ל.

בדבריו מבואר שהסיבה שקרא לזקני ישראל היא לרום גדלותו והנהגתו של משה רבנו אשר עשה כל דבר בתכלית השלימות, והיה בזה כפיית הרגשותיו שהיו יכולים להתעורר.

בספר "באר יוסף" כתב לבאר את הענין של הקריאה לזקנים, דהנה כבר ביארו הראשונים שבחטא העגל תחילת

כוונתם לא היתה לעבודה זרה אלא שכוונתם היתה לעשות איזה דמות מוחשית ששם ישרה הקב"ה שכינתו, ואל השכינה אשר בתוכו יכוונו לעבודתם וכו', ובכל אופן אע"פ שכוונתם היתה לפי דעתם ושיטתם לטובה וכהוגן, אולם המעשה אשר עשו "מדעת עצמם וברצונם מבלי מצות אלקים" חטאו בזה חטאה גדולה, ונסתובב מזה שחלק מן העם תעו אחר עבודה זרה ממש, אבל אם היו נושאים פנים לגדולי הדור, והיו שומעים לעצת הזקנים אהרן וחרו, אז לא היו באים לעון הנורא הזה וכו'. נמצא שבגלל שלא התחשבו עם דעת הזקנים וגדולי הדור באו לידי החטא הנורא הזה, וזה היה עיקר שורש חטאם וכו', ומכיון שעיקר ושורש חטאם בעגל היה מה שלא שאלו ולא שמעו לעצת הזקנים, לכן כעת כשצום להקריב קרבן כפרתם... קרא משה "לזקני ישראל", כדי להורות לעם שכל דבר ודבר מוכרחים לעשות רק לפני הזקנים, במעמדם ובעצתם.

וזוהי גם כן הכוונה מה שאמר רבי עקיבא (במד"ר כאן), נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפים, כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם. המשיל כלל ישראל לעוף, כשהוא רוצה לפרוח ולהתעלות למעלה אז צריך הוא לכנפיו דוקא, כך ישראל בזמן שרוצים להתעלות ולהשיג איזו מעלה ולעשות מעשה בדרך עבודת ה', אף שכוונתם לשמים, אי אפשר להם להשיג ולעשות דבר כי אם על ידי זקניהם דוקא, עכ"ד.

בדומה לזה אמר הגר"ח שמואלביץ ("שיחות מוסר" מאמר לה - תשל"ב), לבאר דברי רבי עקיבא במדרש הנ"ל, דאע"פ שאומות העולם יכולים לעשות את כל שהם עושים גם בלא זקנים, ישראל אינם כך, וכמו שבהמה וחיה ממלאים את תפקידם בלא כנפים, ואילו העוף אם איבד את כנפיו, אינו יכול לחיות עוד יותר, וגרוע הוא מן הבהמה, כך גם אומות העולם מתקיימים בלי זקנים, אך ישראל אם אין להם זקנים אינם יכולים לעשות כלום, וגרועים הם מאוה"ע, עכ"ד.

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל סיפר, שלאחר חורבן יהדות אירופה על כל מבצרי התורה שהיו בה, נתעוררו כמה אברכים משארית הפליטה לעשות פעולה, להקים מחדש בארץ ישראל ישיבות ומרכזי התורה על שם הישיבות שהיו שם וחרכו. אבל כדי להקים מספר כה רב של ישיבות, דרוש הרבה כסף, וזקוקים לאנשים שיעבדו על תוכנית הזו.

לצורך כך דרוש להקים "ועד", ולהקמת "ועד", נחוץ לקיים קודם "אסיפה גדולה", כדי להתחיל בהפעלת כל התכנית. ובכך, נכנסו היוזמים לכמה רבנים כדי להתייעץ עימם, ובאחרונה נכנסו להרב מבריסק זצ"ל, ולמה רק באחרונה? כי ידעו שהרב מבריסק סמל האמת והטהרה ללא כחל ושרק והוא חשדן גדול, ועדיף לבוא לפניו, עם דבר שהוא כבר מגובש ככל האפשר.

שמע הרב מבריסק על אודות תכניתם לכל פרטיה, ואז אמר להם, אם רוצים לערוך אסיפה, צריך שיהיה יושב-ראש

האסיפה, אבל מאז פטירת מרן ה'חפץ חיים' זי"ע, כבר אין לנו יושב ראש של אסיפה. כי בזמנו של החפץ חיים כאשר הוא ישב בראש והחליט, הרי אם יצא מאותה אסיפה דבר שתרום לחיזוק הדת מה טוב ומה נעים, אבל אם לא יצא מאומה לפחות ישבו ביחד עם ה'חפץ חיים', ושמעו מפיו דברי אלקים חיים, אבל עכשיו שאין לנו את החפץ חיים גם אין לנו יושב ראש, וכשאין יושב ראש ועושים אסיפה, יוצא מזה רק "עגל הזהב" וכך חוששני שיהיה, אם תעשו אסיפה בלי יושב ראש, עכ"ד. ראייתו החודרת של מרן הגרי"ז היתה שאפילו אם יבואו כל גדולי התורה לאסיפה, ורק חסר בה היושב ראש, לא רק שלא יצא מזה כלום, אלא שמאסיפה זו עוד יצא לא פחות "מעגל הזהב"... ונורא!

(אהל משה)

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְקַנְיֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא

מ, א.)

השאיפה לגדלות

אמר רבי עקיבא, נמשלו ישראל לעוף. מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפיים, כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מזקניהם. (ויק"ר יא, ח)

ישראל נמשלו לעוף מה העוף גדולתו בכנפיו, שבהן מגיע לגובהי מרומים, ואם יטלו את כנפיו אף שגם אז יחיה, אבל יפול מגדולתו ומעתה יקרא שרץ, כי עוף בלי כנפים אינו נקרא עוף אלא שרץ.

כמו כן עם ישראל עם זקניהם יכולים להגביה עוף עד למרומים, אמנם בלי זקניהם הם אמנם נשארים קימים, אבל הם יורדים מגדלותם, ושוב אינם יכולים להתעלות לדרגות גבוהות.

והדברים אמורים בין לגבי כלל ישראל ביחס לגדוליהם ובין לגבי כל אחד ואחד מישראל באופן פרטי, ביחס לשאיפתו לגדלות.

מי שלומד תורה בעמל, מתעמק בלימודו מפלפל ומסלסל, הוא מתעלה לגובהי מרומים, ואילו מי שלומד תורה בצורה פשוטה בלי להתעמק ובלי עמל וטורח, אמנם הוא לומד תורה, אבל הוא בבחינת שרץ העוף שאינו מסוגל להתעלות ולפרוח, וכל מה שלומד, הוא נשאר באותו דרגה.

וזוהי הדרך הנכונה בחינוך הבנים והתלמידים, לטעת בהם שאיפות גדולות וגבוהות גם אם הם נראות גבוהות מידי ובלתי אפשריות שהרי כבר קבע הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ה הלכה ב) שהרשות נתנה ביד כל אדם להיות צדיק כמשה רבינו.

יש כאלו, לצערינו, שאמנם מתחנכים ללימוד התורה ולקיום המצוות, אבל הם מסתפקים במועט ואין בהם שאיפות רמות ומושגים גבוהים. חינוך זה גורם לתלמידים להיות כשרץ העוף שאינם מסוגלים ואינם יכולים לפרוח ולהתעלות מעלה מעלה.

אבל אין אנו כן. אנו מטפחים בלבבות התלמידים שאיפות רמות ומושגים גבוהים, איננו מסתפקים במועט, אלא רוצים בכל לבנו לגדל גדולי ישראל שבגדלותם ובכנפי הנשר שלהם הם מתרוממים ומרוממים את הכלל כולו.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה וְגו', וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ" (ויקרא מ, א.)

וגו' (ויקרא מ, א.)

וריות למצוה

לכאורה צריך להבין מדוע אמר לו ליקח בלא הכנה, הא יותר ראוי להכין מתחלה, כמו שמצינו פסח ותמיד צריכין ביקור ד' ימים קודם.

ונראה שהוא להראות שאף שגומרים מצוה זו יש להזדרז למצוה האחרת שצריכין לעשות, דהרי ביום השמיני גמרו מצות המלוואים דז' ימים כל מה שצוה להם משה, אבל תיכף יש להם מצוה אחרת, לפיכך לא צוה להם ליקח מתחלה אלא עתה אחר גמר מצוה דז' הימים.

ומזה נלמד שלא נאמר כשקיימנו וסיימנו מצוה אחת - נפטרנו מהמצוה, אלא תיכף צריך למצוא מצוה אחרת לעשות.

וזוהו הטעם שנוהגין בסיום התורה להתחיל עוד הפעם בשמחת תורה, וכן יש לנהוג בכל מצוה.

(דרש משה - רבי משה פיינשטיין)

הכנה למצוה

לכאורה הא התם היו כל הימים ומה שייך לומר 'קרא', והיה לו רק לומר להם להביא הקרבנות שנצטוו.

ואולי הוא להורות ענין סרבנות מפני היראה והכבוד. ועוד נראה שהוא להורות שצריך הכנה וכוונה למצוה החדשה כמו אילו היו באים מביתם, אף שבאו מקיום מצות מלוואים וישיבה בעזרה, כדי שיהיו בשמחה כקבלת מצוה ראשונה וכשמחה שבמתן תורה. וכן צריך כל האדם להתנהג שכל מצוה יהיה כחדשה, וכמו שרק את זו נצטווה בעת שעושה את מצוה זו, וכן בלמוד התורה, שזה יתן לו שמחה ועונג מהמצוה, ויזכור היטב כל דבר שלומד כגירסא דינקותא שהזכרון היה מפני שנקלט במוחו משום שלא היה לו אלא דבר זה שלמד, וכן צריך להנהיג עצמו אף בגדלותו, וכ"ש כשבא מעבודתו בעניני פרסנתו שצריך להסיח דעתו מכל דבר, ויהיה דעתו רק למה שלומד.

עוד י"ל דילפינן מזה שאף אחר כל ההכנות עדיין צריך האדם להרגיש שחסר לו עוד להכין עצמו לקדושה כמו מתחלה, ולידע שלגבי להיות משרת לקדושה הוא כמו שעדיין לא נעשה שום הכנה.

(דרש משה - רבי משה פיינשטיין)

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד" (ויקרא מ, א.)

ה" (ויקרא מ, א.)

חובת הדקדוק בראשית העבודה

משה רבינו צוה את אהרן הכהן ובניו, ביום חנוכת המשכן. ויש לבאר מה הפירוש "זה הדבר אשר תעשו", מהו אותו הדבר שצוה משה שיעשו.

ובתורת כהנים (הביאו ה"אור החיים") כתוב: "זה הדבר" - אמר להם משה לישראל, אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום וכו', ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, דכתיב "ומלתם את ערלת לבבכם" וכו', ואם עשיתם זה, "וירא אליכם כבוד ה'".

ועדיין צריך לבאר את דברי התורה כהנים, מאיזה עצת היצר הרע נצטוו להיזהר ולהיבדל, ולהעביר מהלב בשעת חנוכת המשכן?

ובפירוש האור החיים הקדוש הביא מספר פירושים, עיין שם. ומרן הגרי"ז הלוי פירש, שבשעה שגילה משה באונוי אהרן ובניו שה' עתיד לְהַרְאוֹת אליהם בעת חנוכת המשכן, היתה העבודה יכולה לְהַעֲשׂוֹת חלילה רק לצורך ראיית פני השכינה, ולא לשם שמים, ועל כן צוה אותם משה: "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו", כלומר שתעבדו לשם שמים, ותסירו את אותו יצר הרע המייעץ לעבוד את ה' עם פניות, ובכך יִרְאֶה ה' אליכם ותזכו לקבלת פני שכינה.

ונראה להוסיף ולבאר על פי דרכו של הגרי"ז מבריסק, שבשעת חנוכת המשכן היה צורך בעבודה מיוחדת יותר ודקדוק יתר, כיון שהיתה זו השעה שהתחילו לעבוד במשכן, ולכן היה צורך בעבודה מושלמת יותר, ללא פניות, אלא רק לשם שמים.

והטעם שצריך בשעת חנוכת המשכן, לעבוד עבודה מדוקדת יותר, משום ש"חינוך" פירושו, התחלת כניסת האדם למהלך שיכול לעמוד בו במשך זמן, וכמו שפירש רש"י על הפסוק "וירק את חניכיו" (לך לך יד, יד) וז"ל: "חניכו" כתיב, זה אליעזר שחינכו אברהם למצוות, והוא לשון התחלת כניסת האדם, או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן "חנוך לנער" (משלי כ"ב), וכן חנוכת המזבח (במדבר ז) וכן חנוכת הבית (תהילים ל'), עכ"ל.

ומכיון שעמדו אז בעת חנוכת המשכן, ובמשכן זה היו עתידים לעבוד במשך זמן, על כן בשעה זו, שעת ראשית העבודה, היתה העבודה צריכה להעשות בתכלית השלימות, ללא כל פניות, ובכך תהא השפעה על המשך העבודה במשכן, שתהא העבודה לשם שמים מתוך טהרת הלב וללא פניות, כמו צורת העבודה שהיתה בעת חנוכת המשכן.

ולמרות שאמרו חז"ל (פסחים ג, ב) "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות, אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", בכל אופן בשעת חינוך המשכן, בעת שעמדו בשעת ראשית העבודה, אז לא סגי בכך, אלא בעיני עבודה בתכלית הדקדוק לשם ה'.

וכך בענין חינוך הבנים, חובתינו להתאמץ ולהתפלל כבר מראשית ותחילת גידול הילדים, בכדי שיגדלו צאצאינו להיות גדולי תורה ועובדי ה', שזהו ענין החינוך, תחילת כניסת האדם לעבודה שעתידי לעסוק בה (כפירוש רש"י שם), ולכך צריך להשתדל כבר מגיל הקטנות, שחינוך הילדים יהא על הצד הטוב ביותר, ובכך יתעלו בסולם עבודת ה'.

(אמרי חיים - רבי חיים קמיל)

"וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶמְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בֵּהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (ויקרא י, א).

קידוש ה' אפילו במוטט

הרשב"ם (בפירושו על התורה) מבאר מדוע נענשו בני אהרן: שאף על פי שבכל הימים יש מצוה להביא אש מן ההדיוט, בדכתיב "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" (לעיל א, ז), אבל באותו היום של חנוכת המזבח לא צוה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט, לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוהה ולא טוב להביא אש זרה, כדי שיתקדש שם שמים שִׁיִּדְעוּ

הכל כי אש בא מן השמים. וכך כתבו גם רבותינו בעלי התוס' ב"דעת זקנים".

ותמוה, מדוע נענשו בני אהרן בעונש חמור כל כך, ואם אמנם גרמו שלא יהיה קידוש שם שמים בכך שתרד אש מן השמים, אבל הרי קיימו בזה מצות עשה שצריך להביא אש מן ההדיוט, וכי בגלל שנחסר קידוש שם שמים הזה מגיע להם עונש מיתה, והרי שמו של הקב"ה התקדש באותו היום של חנוכת המשכן גם מבלעדי הפרט הזה של ירידת אש מגבוה.

אכן, למדנו מזה כי קידוש ה' אפילו במעט הוא ענין גדול כל כך, והדברים מבהילים. הלא מדובר עתה אחרי שכבר ירדה אש מן השמים ואכלה את העולות והחלבים, וכבר היה קידוש ה' אבל היה יכול להתווסף עוד מעט קידוש שם שמים כשהיו רואים את ירידת האש מגבוה, והם במעשיהם החסירו את הקידוש ה' המועט הזה, על כך הם נתבעו בחומרא.

ולאמיתו של דבר, החטא שלהם היה חטא דק מאד, והא ראייה, שהרי תבעו את זה רק מגדולים וצדיקים כנדב ואביהוא שהיו במדרגה גבוהה יותר ממה שאהרן, כפי שאמר משה לאהרן "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש" (פסוק ג), ומפרש רש"י יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך, עכ"ד. והיות שהיו גדולים עד למאוד, לכן הם נתבעו אפילו על חסרון מועט כל כך בקידוש ה'.

כי קידוש ה' אפילו בדבר מועט הוא דבר נעלה עד למאוד, וכדמצינו בתוספתא (ברכות פ"ד ט"ז) ששאל רבי עקיבא את תלמידיו מדוע זכה יהודה למלכות, וענו כמה וכמה סיבות, ולא קיבל מהם. עד שאמר את הסיבה משום ששבט יהודה קידש את שמו של הקב"ה בקריעת ים סוף, שבשעה שעמדו השבטים על הים, וכל אחד אמר אני ארד ראשון, קפץ שבטו של יהודה, ועל זה נאמר "בצאת ישראל ממצרים וגו' הייתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו" (תהלים קיד, א-ב). יהודה קידש שם שמים על הים, ולכן זכה שיהיה ישראל ממשלותיו.

ולכאורה תמוה מהו קידוש ה' שעשו שבט יהודה, והרי כל ישראל עמדו להיכנס אל הים, וכולם אמרו אני ארד ראשון, ומדוע זכו יהודה למלכות בגין כך שקפצו הראשונים, ואף אמנם שיש בזה מעשה גדול, אבל לכאורה אין בזה קידוש ה' נעלה כ"כ, ומדוע הם נקראו בתואר - יהודה לקדשו.

אכן בקידוש ה' כל תוספת ואפילו תוספת קטנה היא ענין גדול עד למאוד, ולכן זכו שבט יהודה. אמנם כל השבטים רצו להיכנס, אבל יהודה הם אלו שלמעשה קפצו הראשונים אל תוך הים וקידשו את השם בפועל, לכן זכו בגין כך למלכות.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

"וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיִּמָּתוּ לִפְנֵי ה'" (ויקרא י, ב).

קשה סילוקן של צדיקים כשבירת הלוחות

איתא בחז"ל (ילקוט שמעוני כאן רמז תקכ"ה באמצע): "אמר רבי יודן, מפני מה נסמכה מיתת אהרן לשבור לוחות אלא מלמד שהיא קשה לפני הקב"ה כשבירת לוחות".

שבירת הלוחות חוללה מהפכה בחיי עם ישראל, שהרי אלמלי נשתברו הלוחות, היו לומדים תורה ולא משכחין, ולא

הייתה משתכחת תורה מישראל, ואחרי שנשתברו הלוחות ירדה שכחה על ישראל (עירוני נד, א). הרי שאמנם ניתנו לוחות שניות, אבל הסגולות שאצרו הראשונות – לא היו בשניות. לכן דומה סילוקם של צדיקים לשבירת הלוחות. בסילוקם של צדיקים הצער והאבלות הם לא רק עצם סילוקם, אלא הם מחוללים שינוי ומהפכה בחיי עם ישראל.

הצדיק הוא צורת הדור ואנשי הדור הם החומר והכלים לצדיק. ובהסתלקות הצורה, אף על פי שהובטח "וזרח השמש ובא השמש" (קהלת א, ה) – עד שלא ככתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי (קידושין דף עב ע"ב). אמנם אין דומים לוחות שניות לראשונות, ולמרות שזורח אורו של צדיק, אבל ירידת הדורות משפיע גם בתחום זה.

ואם כן, סילוקו של הצדיק מחולל מהפכה ושינוי ערכין במהותו של עם ישראל, ובכך הוא דומה לשבירת הלוחות, ומפני כך הרי זה קשה להקב"ה כשבירת הלוחות.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

"וַיִּדְעוּ אֱהָרֹן" (ויקרא י, ג)

צידוק הדין וקבלת יסורים באהבה הוא א' מתרי"ג מצוות

כתב ה'חרדים' וז"ל: להצדיק את הדין על המאורע, בין גופו בין בבניו, בין בממונו, שנאמר (דברים ח, ה) "וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך". ויקבע זה בלבו, ויכוף ראשו וישתוק, שנאמר "וידום אהרן". ולא יצדיק נפשו מאלקים, גם לא יאמר מקרה הוא, כי אז ילך עמו השי"ת בחמת קרי, אלא יפשפש במעשיו וישוב בתשובה, וזה חלק עיקרי ממצות "ואהבת את ה'", דכתיב "בכל מאדך". ודרשו חז"ל (ברכות ז, ב) בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בין טוב ובין יסורין לקבלן בשמחה, דכתיב "חסד ומשפט אשירה", אם חסד אשירה ואם משפט אשירה. ואמרו חז"ל (שבת פג ע"ב) הנעלבים ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינם משיבין עושיין מאהבה ושומחים ביסורין, עליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", שהרי הוא יתברך אוהב אותנו דכתיב "אהבתי אתכם אמר ה'", וחביבים עלינו יסורים שמביא עלינו שהכל לטובתנו, וכתיב (משלי כו, ו) "נאמנים פצעי אוהב", וכתיב (תהילים כג, ד) "שבטך ומשענתך המה ינחמוני", והוא ממנין תרי"ג מצוות לסמ"ק וסמ"ג, עכ"ל.

החפץ חיים שאל פעם יהודי, מה שלומך, ענה הלה, יכול להיות יותר טוב... נודעך החפץ חיים, אין אפשרות של יותר טוב! הקב"ה הוא הטוב והמטיב, ואם היה אפשרות של יותר טוב עבורך – הוא היה נותן לך את זה, ואם הוא לא נותן לך – זה סימן שמה שיש לך כעת זה הכי טוב בשבילך!

כתב ה'חתם סופר' במכתבו, והנה ביצקי מים על ידו [של רבי נתן אדלר זצ"ל] בתחילת בואו לבאסקאוויץ ולא היו לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה, אהובה עליו במעשיה כאמה כן בתה, אי אפשר לספר בשבחה, ובעוה"ר מתה שם, ולא דמעה עינו, והיה מצדיק את הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפילת שמחת תורה..."

בעל ה'דברי חיים' זצ"ל, כשחזר מהלוית בנו שנפטר בן שבע שנים וההלויה היתה בבוקר לפני התפילה – אמר אז לפני התפילה, אדם ההלוך לתומו ברחוב ופתאום הוא מקבל מכה בגבו מאחוריו, מיד הוא מסתובב ככעסו לראות מי הוא זה אשר הכהו. והנה הוא רואה לנגד עיניו את ידיד נפשו – שנתן לו את המכה כטפיחת שכם לאות אהבה. ודאי שיקבלו בשמחה, כך אני קבלתי היום מכה חזקה, ואפן ואתבונן ממי קבלתי את המכה הזאת והנה – זה לא אחר מבורא העולם אבינו אב הרחמן, ודאי שאקבלנה בשמחה ובאהבה, ומיד התחיל בעבודת הקודש וזעק – הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו...

וכך מסופר על האחים בעל ההפלאה ורבי שמעלקא מניקלשבורג ששאלו את רבם המגיד ממעזריטש – איך יתכן לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? – שלח אותם המגיד לרבי זושה מאניפולי שענה להם בפשטות, לא לי יש לכם לשאול שאלה זו כי לא טעמתי טעם רע מימי, וכי אבא עושה רע לבנו?!

ובזה הוא פתר את כל ספקותיהם – כי כשאדם יודע שמאחורי כל צער עומד אבינו אב הרחמן – הוא כבר לא מרגיש את הצער.

ידוע שבעל ה'חידושי הרי"ם' זצ"ל שיכל את כל בניו בחייו ר"ל [למעלה מעשרה], והוא אמר – אכזריות כזו יכולה להיעשות רק על ידי מקור הרחמים – אבינו אב הרחמן – והמשיל משל – מלך אחד היה חשוך בניס שנים רבות, ואחרי כשלושים שנות ציפיה נולד לו בן, כמובן שהאב אהב את בנו במידה שאין לשער והרעיף עליו כל טוב. יום אחד התגלתה מחלה בידו של הבן, וקבעו הרופאים שיש לכרות את ידו כדי שהמחלה לא תתפשט בכל גופו כי זה מסכן את חייו. אבל הרופא אמר למלך שהוא לא מסוגל לעשות דבר כזה לנסיך אהוב של המלך, והוא לא כרת את היד. בינתיים התפשטה המחלה והאב רואה שחיי בנו בסכנה ממש, הלך המלך לקצב שכמובן לא רגיש מידי וביקש ממנו שיחתוך את ידו של בנו, אבל אפילו הקצב שאמור להיות אדם קשוח, לא היה מסוגל לעשות דבר כזה לבנו יחידו של המלך, ולא הועילו תחנוני האב שחיי בנו בסכנה, עד שהמלך האב, שראה את טובת בנו לנגד עיניו, חתך בעצמו את ידו של בנו וכך ניצל חייו.

כך – סיים ה'חידושי הרי"ם' – הדבר שנראה אכזרי ביותר, לא יכול להעשות על ידי אנשים שמתחשבים ברגשותיהם, ורק הקב"ה שרוצה באמת בטובתנו יכול לעשות דבר כזה ולהציל נפשותינו. [ראיתי שביארו בדרך צחות, את מאמר חז"ל ששנים לשם שמים נתכוונו – השטן ופנינה (שצעירה את אחותה כשהיתה עקרה). דהיינו, שמעשים כה אכזריים הן של השטן שמערים בפני האדם את כל הקשיים והמכשולות, והן פנינה שצעירה את אחותה באופן שאין לתאר, הרי שמוכח מתוך מעשיהם שזה היה לשם שמים, כי לא תיתכן רשעות כזו אם לא לשם שמים].

עוד בהיותו צעיר לימים ניכרו בר' אברהם בנו של מרן הח"ח כשרונותיו העילויים המצוינים. גדולים השתאו לנוכח הבנתו

חיים, וזה מה שהקדוש ברוך הוא רוצה מאתנו, את האמונה... זה מה שהוא רוצה.

(אלפיינו מסובלים).

אומנות השתיקה

וברש"י: קבל שכר על שתיקתו.

השתיקה היא דבר גדול עד למאוד, אף על פי שהיא באי פעולה ובשב ואל תעשה, מכל מקום אהרן הכהן קיבל על כך שכר.

הנה אמרו חז"ל: "מהי אומנתו של אדם בעולם הזה - ידביק שפתותיו כשני ריחיים וישים עצמו כאילם" (חולין צא, א). כי הנה טבע האדם שמרגיש בעצמו בהרגשה טובה ונעימה אם הוא נמצא במצב של עשייה ועבודה, אבל במקרה שאינו פעיל ויושב באפס מעשה, אין הרגשתו טובה וחש אי סיפוק נפשי.

וזהו אחד הגורמים המניעים האדם לדבר דברים בטלים, אף על פי שהאדם יודע ומבין את אפסיות הדברים בטלים, ופעמים אף מעורב עמו איסורים נוספים. ואם כן, מדוע מרבים העם לדבר - זהו מפני שאדם אינו יכול לשבת בטל לגמרי, וכשהוא מדבר הוא מרגיש שהוא פעיל במשהו.

גילו לנו חז"ל ששתיקה בחשבון, זהו לא אי פעילות ואי מעשה, אלא אדרבה, זוהי 'אומנות' עבודה כבירה, ולא רק סתם עבודה ופעולה, אלא זוהי הפעולה בה"א הידיעה, פעולה שהיא מטרתו של האדם בכריאה שישים את עצמו כאילם.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

במדרש פליאה איתא: "וידום אהרן" "מאי הוה ליה למימר, הוה ליה למימר "וביום השמיני ימול בשר ערלתו".

לכאורה יש להבין, וכי מי אומר שהיה לו מה לומר.

ומשמע שמשמעות המלה וידום היא, שהיה לו מה לומר. וכן כתב הגר"י עטלינגר בספר "בנין ציון" (תנינא, סימן טו) על לשון 'אישתיק' שבדברי חז"ל, שהמשמעות היא שהיה לו מה להשיב אלא ששתק.

(הר צבי - רבי צבי פסח פרנק)

בכוונת המדרש י"ל בפשטות על פי מ"ש ב"כלי יקר" על הפסוק "ויהי ביום השמיני קרא משה", והטעם שאז נראה ה' אליהם, מה יום מיומיים, לפי שהיה זה יום שמיני דבר זה גרם לו קדושה ביתר שאת, כי כל מספר ז' חול ומספר שמיני קודש, ועל כי מספר זה מיוחד אליו יתברך, וזה טעם הקרבן שאינו מרוצה כי אם מן יום ח' והלאה, וזה טעם שהמילה שבשמיני דוחה השבת שבשביעי, כי הרוחני דוחה הגשמי ע"ש. ולפי זה יבואר כי מקרא זה היה לו לאהרן טענה שביום קודש כזה לא יענשו בניו, אבל אמר הכתוב "בקרובי אקדש", שביום קדוש אקדש, והבן.

(מדרש פליאה - כתנות יעב"ץ)

"בְּקִרְבֵי אֶקְדֹשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֵּד" (ויקרא י, ג).

כשהקב"ה עושה דין בצדיקים מתיירא ומתעלה ומתקלס. אם כן באלו - כל שכן ברשעים (רש"י).

לשם מה צריך הקב"ה לעשות דין בצדיקים דוקא, ורק על ידי לימוד קל וחומר היית מבין ש"כל שכן ברשעים", הלא לכאורה היה קידוש ה' גדול יותר אילו היה הקב"ה עושה דין

העמוקה ומהירות תפיסתו ולנוכח חריפותו ועומק הגיונו. כח זכרונו וריכוז מחשבתו היו מפליאים. דרכו בלימוד דומה היה לשל הראשונים. ביחוד ניתנה גאונותו להבחין בשעה שהיה מתעמק בסוגיא קשה שבש"ס, כי בהרחבה נדירה ובחדירה לעומק במידה בלתי מצויה היה מבהיר את תוכנו ועומקו של כל ענין.

כאשר בן יקיר זה נפטר ביום שבת קודש, כ' כסלו תרנ"ב, והוא בן כ"ג שנים, נעדר החפץ חיים מביתו. בצאת השבת קיבל הח"ח מברק שישוב מיד לביתו. הוא יצא מיד לדרך והגיע לראדין ביום המחרת. משירד מן העגלה הבחין בקהל החוזר מבית העלמין. וכולם היו בוכים ומדוכאים, החפץ חיים נכנס במתינות לתוך ביתו והתישב "שבועה". דמעה לא נתארה על פניו ואנחה לא נשמעה מפיו. לעולם [בקמץ תחת ה"ל"], אמר אבד גאון גדול. בהיותו אך בן שש עשרה שנה כבר חידש חידושי תורה כאחד הגדולים. וסיים - "ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם".

ומיד הוסף את המעשה המובא בספר תולדות אדם, בתקופת האינקביזיציה בספרד שחטו הרשעים לעיני אם צדקנית את שני בניה האהובים, ואשת חיל זו הרימה עיניה למרום ואמרה: רבש"ע, אמנם מעולם אהבתיך, אך עד עתה היה ליבי חלוק לשניכם - גם מקום לאהבתך וגם מקום לאהבת בני היקרים, ועתה, לאחר שבני אינם עוד, הפך ליבי למקום לאהבה אותך בלבד! והחפץ חיים הכריז - רבש"ע, את האהבה שאהבתי את בני עד עתה - הריני מוסר מעתה לאהבה אותך! ...

(דבה אמונתך).

מין הרב שך זצ"ל אמר למשפחה שישבו שבעה על פטירת בנם, "גם עלי עברה כוס...", שכידוע היתה לו בת בגיל ארבע עשרה, שנפטרה בשנת ת"ש בוויילנא.

כשישבו שבעה שם בוילנא, שלח הרב שך להודיע לר' חיים עוזר שאשתו לא מתנחמת בשום אופן... אשתו, הרבנית, לא מתנחמת בשום אופן. ר' חיים עוזר זצ"ל, אמר לשליח שהוא בא מיד, הוא מיד בא... ר' חיים עוזר בא, התיישב, ואמר, "בת יחידה היתה לי, ובהיותה בת עשרים היא הלכה לה... אה?...? - בת יחידה היתה לרבנו. בהיותה בת שש עשרה היא חלתה, ארבע שנים נמשכה מחלתה, ובסוף, בהיותה בת עשרים היא נפטרה. ר' חיים עוזר דיבר עם הרבנית שך ע"ה וסיפר לה על בתו שנפטרה. והוא סיפר, שגם אז האמא לא יכלה להתנחם. "אז אמרתי לה מילת אחת" - "האב איך גיזאגט, דו האסט נישט וואס צו וויינען, האסט נישט וואס צו באקלאגן...". את לא צריכה לבכות ואת לא צריכה להתאנח... "דאס איז צייט וייליק", זה זמני. כך אמר ר' חיים עוזר, והוא אמר, שהיא נרגעה בזה. הרי בני ישראל קדושים, ובנות ישראל קדושות, והאמונה... האמונה שמושרשת מהבית, זה זמני! הוא יבוא אלינו, יותר מהר ממה שאנחנו חושבים.

את זה אמר ר' חיים עוזר להרבנית שך ע"ה, והיא גם התעודדה מהדברים.

וזה האמונה שלנו. היא שמחזקת אותנו. משיח ותחיית המתים... כתב החפץ חיים על משיח צדקנו: "אור תקות עמנו". שלש מילים... "אור תקות עמנו"... עם זה אנחנו

ברשעים עצמם, ולא היית נצרך כלל לקל וחומר, אלא היה מתיירא ומתעלה ומתקלס שמו מעצם הדין ברשעים.

אלא נמצינו למדים, שכדי שיתקדש שם שמים על ידי האדם, צריך הוא להיות בעל זכויות מיוחדות, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. וכמו שכתב הבית יוסף: "אם תזכה, תתקוד על קדושת שמי".

וזהו ששינוי במיתתו של רבי עקיבא: "אשריך שנתפסת על דבר תורה" (ברכות סא, ב), "אשריך" – כי על ידך נתקדש שמו ית', כיון שמכך גופא למדים שיש דין שמים ויש חשבון שהקב"ה מחשב עם סביביו ומדקדק עם חסידיו כחוט השערה, ואף מכאן למדים קל-וחומר "אם כן באלו – כל שכן ברשעים".

לעומת זאת, "אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים", כי ממשפט על דברים בטלים לא יוצא קידוש ה', שהרי עונשו ראוי לו ואין בו כל חידוש ולימוד.

(מון הגרמ"ם שך - הובא בטללי אורות)

"זאת התייה אשר תאכלו" וגו' (ויקרא יא, ב).

לא ניתנו המצוות אלא לצרף הבריות

איתא במדרש תנחומא (אות ח): וכי מה איכפת לו לקב"ה בין ששוחט את הבהמה ואוכל או אם נותר ואוכל, כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו, או מה איכפת לו בין אוכל טהורות לאוכל נבילות. אמר שלמה "אם חכמת חכמת לך" וגו' (משלי ט, יג) הא לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות וישראל, שנאמר "כל אמרת א-לוק צרופה". למה, שיהא מגן עליך שנאמר "מגן הוא לכל החוסים בו" (משלי ל, ה).

וכעין זה איתא במדרש רבה (ב"ר מד, א): רב אמר ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה איכפת ליה להקב"ה מי ששחוט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף, הוי אומר לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות.

ביארום של דברים, האפשרות לקנות את השלמות והדרך של העליה נעוצים אך ורק בעשיית מעשים, ואי אפשר להסתפק בידיעת הלב ובהבנת מושכלות, ואפילו יהיו הגבוהים והנעלים ביותר, מכל מקום, על ידיהם אי אפשר להתעלות ולהשיג מאומה. הדרך היחידה היא אך ורק על ידי קיום המצוות בפועל.

זוהי מטרת המצוות. הקב"ה נתן לבני ישראל כדי לצרף בהם את הבריות. הבריות יכולים להצטרף ולהזדכך אך ורק על ידי קיום המצוות המעשיות, ואפילו מצווה כמו שחיטת בהמה – כוחה גדול ורב לצרף את הבריות, יותר מכל ידיעות הלב וידיעת המושכלות.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

"זאת התייה" (ויקרא יא, ב).

ראיתי מעשה שה'נודע ביהודה" ז"ל היה רב ביאמפלע סמוך למעזיבוז, ונזדמן פעם אחת עם הבעל שם טוב ז"ל, והיה שם שאלה על תרנגולת ופסק ה'נודע ביהודה שכשרה, והבעל שם טוב אמר שתיכף ראה שכשרה שלא שרתה עליו רוח הטומאה.

ואמר לו ה'נודע ביהודה" כי אופן פסק זה יעיד על ביטולה של תורה, דבשבת (קל"ח) עתידה תורה שתשתכח מישראל ועתידה אשה שתיטול ככר של תרומה ותחזיר על בתי מדרשים לידע אם טהור, וקשה למה לה לקחת ככר, דשאלה אפשר לשאול בלי הככר דהיינו ספק רשות היחיד או רשות הרבים וכדומה. אך אז תשתכח התורה ולא ידעו לפסוק עפ"י דין תורה, ויהיו צריכים לפסוק על פי השראת רוח הטומאה על הדבר, ובהכרח להביא גוף הככר, וזה הסמיכות להב' מאמרים. והבעל שם טוב היה סבלן ולא השיב לו.

ואף דתורה לא בשמים (ב"מ נ"ט) זה רק לענין הוראה וכיבמות (ק"ב), אבל לברר אם השמנינות הוא שומן או חלב והוי רק גילוי בעלמא אז משגיחין, וכעירובין (סד, א) ורש"י בכורות (עיין שבת קח, א רש"י ד"ה מאי אמ).

ובספר "אביר הרועים" (אות ע) הביא שה"אבני נזר" ז"ל למד הרגשה מקאצק להבחין בין מאכל כשר לטריפה, וכן בפסח להרגיש אם יש בו חשש חימוץ, וגם גילה להשוחטים בבואם לפניו עם שאלה על בהמה, והיה מרגיש בהריח של בשר אם כשר או טריפה, ועל חמיו מקאצק ז"ל העיד שהיה לו הרגשה להבחין היטב בין מצה מקמח שמורה לבין מצה פשוטה.

וב"שם משמואל" (משפטים תרע"ג ד"ה בש"ס) כתב על פי גמ' סוף בבא בתרא (קעה, א) הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, דהיכר בין טוב לרע אין זה כל כך רבותא, אבל להכיר בין טוב לטוב זה רבותא יותר, ודיני ממונות ששניהם ממון ישראל והיא בגדר חכמה שמוציאה לאור דברים נעלמים.

(פרדס יוסף)

"זאת החסידה האנפה למינה ואת הדיוכיפת ואת העטלף"

(ויקרא יא, יט).

פירש רש"י, "החסידה" – זו דיה לבנה ציגוני"ה, ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות.

היא הנותנת, מאחר שמעשי החסד שלה מוגבלים לחברותיה בלבד, לפיכך טמאה היא. (רבי יעקב יצחק מפרשיסחא, נפלאות היהודי)

האדמו"ר רא"מ מגור זצ"ל הקשה, מדוע החסידה נקראת בשם יפה, משום שהיא עושה חסד עם חברותיה, ואילו העכברים איתא בירושלמי בבא מציעא פרק ג' הלכה ה' מובא בתוספות בבא מציעא מ' ע"א ד"ה מה איכפת, שהעכברים נקראים רשעים, משום כשהם רואים אוכל, קוראים לחבריהם לאכול עמהם?

ותירץ האדמו"ר שההבדל הוא שהחסידות ניונות מדברים של הפקר, ואילו העכברים ניוונים מדברים שהם שייכים לבעלים. הרי העכברים עושים חסד עם רכוש של הזולת, וזהו רשעות. (עיין הוריות י"ג, מדוע עכברים נקראים רשעים). (אמרי שמאי)

